

Освещтење цркве Брчанске у Босни.

Варош Брчка (или као што је бошњаци зову Брчко) лежи на обали Савској на растојању 6 сахвати парапловског путовања од карантин-Раче или од границе садашње кнежевине са Босном.

¹⁾ Bibl. slav. pag. 100.

²⁾ Види Saffariks Gesch. der Slaw. Spr. und Lit. 118—182.

Незна се управо одкуда је она такво име добила. Неки веле да се она зове *Брчка* с тога, што је у почетку било у њој збрка-*каних* народонаселења, а други кажу да она то име води од речице, која кроз њу протиче и која се зове Брча. А и сама река морала је то име добити с тога, што је слаба у току воде и што често у велике врућине пресушује, те се у њој овде — онде на вирове свиње брчкају, чему је јаван доказ да је то варош српска од вајкада и извоз свиња у велико бивао.

По своме месту положења, ова је варош на доста лепом поузвишеном местанџету. И кад би се само могла регулисати, као што се та регулација одпочела у доњем крају где је српски јелеменат, онда би се могло рећи да је лепа варош. Али је и код ње та несрећа као и код свих вароша турске царевине, што су улице уске и криве, што су куће и дућани издеврљени и уздуж и попреко као да су рогуљама набацани. Само у доњем крају, као што наспомену смо где српски јелеменат станује, видићете доста добру правилност улица, кућа, па богме и лепих *зиданих* и *двокатних* кућа са чистим и калдрмисаним улицама.

Варош ову (за изузетком двадесетина кућа цинцира и јевреја) насељавају све сами овејани Срби с том само разликом, што од ових 200 кућа верују веру хришћанску а 400 кућа — мусломанску, те се с тога други називају Турци, па ма да турски ни бекнути незнају, већ говоре као и остала браћа наша чистим српским је-

зиком. О овима наш бесмртни песник Ђегуш у свом горском венцу вели „истурчи се плахи и лакоми, млијеко их сраско разгубало.“

Чудна је то ствар господство и госпоштиња! Оно више или мање лежи у природи свакога непрепороћеног человека. Но на југоистоку и сама физичка природа подпомаже га, јер топлота и јака врућина поднебија изнежава и млитави природу човекову, те га тиме чини неспособним за икакву радњу, осем за грабеж и пљачкање.

Па с тога није ни чудо што већи део на тим крајевима радије пође за мухамедом, који изнова поврати начело ропства и господства и отвори у својој вери широка врата чувственим жељама и насладама, које хришћанство беше тако јако ограничило, и што се по овоме и половина нашега народа одврати од лијепе вере Исусове и отиде у веру, која му обриче аговање и беговање и повлашћује свима његовим телесним страстима.

Запитајте кога хоћете од бошњака — потурице, да ли он зна и памти за своје старе, и сваки ће вам изреда то признати на

само. Шта више многи од њих неће утјати ни то, да он и дан дањи има у својој кући на скритноме месту и икону свога свештеника која су његови стари славили; али покушајте да га позовете да се поврати вери прадедовској, пак ће те на мање приметити, како му није по срцу вера Христова, која хоће једнакости, братства, слободе, личног труда и зараде, и која би по овоме морала да му скине с леђа аговање, господарење и на туђи рачун живлење, што му допушта и гаји у њему вера мусломанска. Овај дух и овај правац огледа се у свакој радњи, у сваком додиру турчина са србином па чак и у томе, кад се хоће да подигне која српска богољубљеност.

Општина брчанска наумила да начину цркви. Читаве три године водио се преговор о једној само форми цркве: колика сме бити висока, колико широка, какав и колики тороњ, — и све се ово са стране турака тумачило кораном. Неда коран њихов да ћаури дижу цркву, која би била виша од њихових цамија, ни звонару која би надмашивала њихове мунаре. И Његуш је у песми својој изрекао устима турскијем: „Која вера с нашом да се мери? Чији олтар ближе неба стоји?“ И неда коран заиста, кад се тако хоће да тумачи и кад се иде на то да у земљи једној и под једним царем једни и исти подајници, но само различите вере, буду једни робови а други господари. Но Срби у Брчком ипак начинише цркву и вишу и лепшу него што је ма икоја брчанска мунара и

џамија — начинише, јер имадоше и куражи и постојанства а и по-
жртвовања.

И заиста стројност, величина и лепота византиског штила ове
цркве са узвишеним тороњом и сјајним крстом на врху, није и не
може бити предмет, на кога би турци равнодушно гледали. То по-
казује и она распра коју су они имали с Хришћанима, кад се
тороњ зидао и кад су хтели да зауставе зидање. То сведоче и
они свакојаки и чудни гласови, који су се од стране њихове
по довршетку цркве могли чути на све стране, као да ћеду
Турци Брчани дати молбу цару, да та црква не пропоје бар дон-
де, док се они не погоде с хришћанима, колико ће ови давати
њима — турцима годишња намета; или ће у противном случају
kad се црква буде троносала, Турци навлаш зађенути кавгу, па у
тome разрушити цркву топовима и т. д. Но црква се ова на узпење
божје мајке освешта у најбољем сјају а од свих тих претњи небеше
у ствари баш ништа.

А како се све ово на леп начин прође и изврши? Да ли турци по-

стадоше човечнији и почеше поштовати религиозна права и хришћанских народа?

Јест истина, да су неки по поводу тога још пред саму светковину разпуштали по Брчком гласове кака је воља царева, да се у хришћанске богомоље не дира, како је он у погледу на мусломане и хришћане као што сам пише, налик на человека који има двије жене, па му је једна мила и лијепа, а друга вредна и кућевница, па није рад нити може да увреди ни једну ни другу, и т. п. Но Турци су Турци. Царске наредбе и царске фермане у том одношују они извршују тек онда, кад осете надмоћије хришћанскога елемента, па несмedu да атагирају. У противном случају триста вермана метнули би они под ноге, па ма за свој фанатизам после напунили све апсане цариградске. Ми dakле и ову мирноћу њихову, приликом садашње светковине у Брчкој, објасњавамо тиме, што се хришћанска общтина Брчанска умела тако групирати и у слоги одржати, да је тим самим створила бедем, на који турци нису смели навалити; јер су предвиђали да би у другом случају много и њихове браћице пре рока и времена послато било Мухамеду да приме венац славе за свој фанатизам.

Тако је! И нико нек се невара, Турчин не може бити што друго до Турчин. Разлике нема никаве — био он природни Турчин или потурчењак: и један и други нестиде се рећи: „отео сам на сабљу, па на сабљу ћу и дати ако већ морам давати!“

И доиста, ако ико, то брчанска општина сазнала је и сазнаје ову вечну и неизменљиву девизу турску према њима као хришћанима, а сазнавши ово гледала је и гледа, да на ту девизу одговара укупном снагом одбијајући силу силом. Без овог укупног удружења, без ове уједињене снаге њихове не би ни питање о цркви било истакнуто а много мање црква угледала света.

Да приступимо к самом предмету.

У очи велике Госпоине, кад је требало започети вечерње сутрашњему дану, дакле, кад је предстојало први пут у новоме храму чути „Благословенъ Богъ нашъ“ на свакоме од православног хришћанског света, могла је се видити у очима и на лицу нека особита радост, усхићење, милина. Нашем Србину у кнежевини Србији, тешко је и поњати ову радост, ову милину, која може обузимати становнике оног јадног и чемерног краја, где се свако право и свака ма и најмања слобода одкупљује горком муком и крвљу. Путешественици казују, да Швајцарци и немају те речи „слобода“ нити је сада у друштву или у песмама својим преузносе. А зашто? На-

равно зато, што су потпуно *слободни* па немају ни потребе да о слободи говоре, а многи мање да је у песмама преузносе и хвале као ретко благо за којим теже, но које је у будућности. Сасвим је то другачије у Босни, где слободе нема и за којом сваки жуди више него за икаквим благом земаљским. С тога се није ни чудити, што с онаквим осећајем, као што рекосмо, прикупљаше се око цркве и старо и младо и мушки и женски, чекајући кад ће огласити звучка време вечерњи.

(наставије се).

Освещење цркве Брчанске у Босни.

(продужење).

Кад реко смо да се све живо беше скупило око цркве чекајући да удари звичка, то да се зауставимо на овој последњој речи и искажемо, зашто се није изгледало да удари звоно него звичка, кад већ многи знају да су два звона за цркву брчанску саливена у нашој тополивници и још давно и одавно брчанској општини експедирана? Да, звона су та одиста и дошла у Брчко, но она се и дањ-дањи налазе у Ђумруку нити се од стране турака предају општини хришћанској. Питали смо какав је узрок што та звона леже још у Ђумруку, па се ни у очи дана освещења цркве за коју су намењена, не узимљу из Ђумрука да се на свој посао употребе; но на ова питања добија смо различите одговоре. Турци веле: „звали смо и проту и кмета и тутора, да звона предамо, но сваки од њих вели: нису моја звона! дакле неће нико да дође и да звона прими.“ Срби веле: „искали смо неколико пута, па недаду Турци,

¹⁾ Види Часопис ческог музеума 1846 год. свез. 1. стр. 33.

док, веле, недобију налог од више власти, којој су они тобож писали и упутства тражили.“ Други опет веле: „и дали би их, само да на њима нестоји изливено „прилаже Србија за време владе Господара и Књаза М. Обреновића IV. и т. д. Но у самој ствари зна се, да су Турци брчани дали протест против звона и да су у протесту тужно завопили цару, да их бар у томе сажали и да неда *raji*, да се дотле осили, да може својим звонима заглушивати њихове милозвучне песме (sih) на многобројним мунаретама. Оголео Муја па му треба пара а није се навикао да их стече радом него глобом. С тога нам се чини да и овде ништа друго незапире до 100 или до 200 дук., па би звона одма зазвонила на тороњу.

Но хришћанска општина у Брчкој и ако би кадра била поред толикога трошка што га учини око грађења цркве и школе, дати и ових 100 до 200 дук., решила се да их никако недаје, већ да путем законитим тражи, да јој се звона предаду и на тороњ дигну. У противном случају пре ће напасти на ћумрук и звона отети, него што ће на ту цељ дати једног јединог дуката Турцима. „Време је, веле сви бољи људи ондашњи, да већ једном одучимо турке и од глобарина, на које су они тако лакоми до сад били. Па с тога, нека леже звона у ћумруку — да видимо докле ће — а ми дајте да обессимо звучку на тороњ, па да у ову звонимо.“

И заиста огромна звечка беше попета на тороњ и на прозор изнешена. Она се у таквој виси видела са свих kraјева, па с тога и рекосмо, да је све — и старо и младо — жудно изчекивало, кад ће звечка ударити да огласи улазак у нови храм и почетак вечерње светковине.

И кад овај тренутак наступи, ринуо је свет у цркву на сва троја врата црквена, е би човек рекао да ће се погушити. Сељака беше мноштво из оближњих села, од којих си непрестано могао чути пуне религиозног но у исто време тужног изражая речи: „*о мој мили и лијеши Бого! о мој часни, сјајни крсте Христов! Обрадуј и овесели свакога брата хришћанина, па и мене сиромашка!*“

Из Београда — од стране српске цркве а по наређењу Г. Митрополита Михаила, беху дошли на ову светковину: Професор богословије Архимандрит Нестор, прота Лозанички Игњат Васић и придворни ђакон Г. Митрополита Јован Костић. Преосвештени Митрополит босански Дионисије — који је дошао да брчанску цркву освешта — заповеди сад овом приликом, да вечерње у цркви одслужи више речени Архим. Нестор и ђакон Ј. Костић рекав смешећи се „али у свему нека буде онако по београдски!“ Ово беше други

мио призор који испуњаваше прса православног света, јер му се сад чињаше да је пала она преграда, која тако давно дели браћу Србе у Србији од браће босанаца у Босни — ему се чињаше да је Београд пренешен у Брчко; и да српство славослови Бога под једном круном — круном Кнеза Милана! Но и сами гости који овај обред свршаваху, чини нам се беху задирнути овим особитим чувством братског осећања. Јер њихови милозвучни гласи, њихове умиљате песме и возгласи остаће нам дуго и замного као мила и дубока успомена на сва будућа времена. То небеше певање обично: то беше израз торжества правславља над неправослављем!..

После вечерње народ се сместио у порту и око порте да ту конакује. Још то вече одпоче се пущава из пушака и зачу се заунивна песма браће Босанаца, — песма, која носи на себи одлеск дугог робовања и чемерних дана Србинових, но у сваком случају — бар песма. Нереда не беше никаквог па и ако се многа браћа веселише чак до зоре.

Сутра дан у извесно време започе се служба коју је вршио са 12 свештеника Митрополит Дионисије. — М. Милојевић у својој брошури, коју је ово дана у свет пустио и којом је лепо изгрдио овог Дионисија, додаје накрају те брошуре нарочиту листку и вели од прилике овако: „Онај Дионисије, кога сам ја грдио, био је неки други који је умро, а овог садашњег Дионисија ја високо поштујем и уважавам“. Међутим ми и несумњамо да Г. Милојевић

незна, да је то онај исти Диносије, који је пре неког времена био митрополит Сарајевски, кога је вилајет одатле кренуо и који се после изнова у Босну вратио али не за Митрополита Сарајевског, него за Тузланског — у Тузлу. Иначе што нам бар неказа, који је тај други, кога је он тако лепо изгрдио? Митрополит Дионисије, о коме је овде говор, рођен је у Бугарској, али тако дивно говори српски, као да је рођен у сред Шумадије. Он се учио на острву Халкији — на грчком језику а зна врло добро и Турски.

Но и ако је питомац школе Грчке и од Грка одређен за митрополита босанског он и пак поштује језик народа, коме је архијастир. С тога у цркви небеше баш ништа од грчког појања, већ све песме црквенске, па и само освещтење цркве и Литургију свршавао је на језику славенском. Миросање цркве споља вршио је прота Лозанички, а изнутра Архимандрит Нестор. И ово беше извршено наредбом митрополита Дионисија, које је без сваке сумње било изразом његовога поштовања према гостима из кнежевине Србије. Дивну ову светковину православне цркве у општини брчан-

ској крунисао је хор српских певаца, који је тога дана нарочито дошао из Буковара од наше браће аустриских Срба а једино ради тога да учини почаст својој браћи брчанима и да увелича сјаност ове светковине. Служба се свршила после подне у по сахата а у један сахат објављено беше време ручку на који је општина позвала многе госте и многе грађане. Да споменемо поједине здравице које су се том приликом напијале различитим великородостојницима, гостима и општини. Оне и ако су више или мање опште и поједној теми као што то бива свуда у пространом свету људском, но и пак су израз околине, места и прилика, у којима су исказиване.

Прву здравицу, као што је се могло и очекивати, напио је митрополит Дионисије а у здравље султана Абдул-Азиса. Здравица је била кратка и уколико се опомињемо од речи до речи овако: „пијем за здравље нашега светлога цара Абдул-Азиса и његових министара.“ Мртва тишина владала је у целоме збору, нити се нађе нико да на ове речи ма што проговори, само што се зачу звекет чаша и вино се попи.

Драги Боже, узкликну смо ми у себи па у мисли и говори смо: Нашто царевима такво царовање, гдје се с тугом име њихово изговара? Нашто таква сила и господство, кад се оно проклиње хиљадама и милиунима људских душа? Зар није Бог зато и благословио круне и престоле, да од њих веје мир и правда, једнакост и слобода и да сви подајници налазе у њему свој ослонац, своју

заштиту, као браћа, као деца једне велике породице? И каква је то слава, каква је то утеха — бити царем робља и робова? Зар није дичније, зар није узвишеније бити царем слободнога народа и слушати свуда и на сваком месту његове искрене молитве у час и славу свога имена, него ли овако вечно трпити народско презрење, његово гнушање и проклетство?.. Но шта ми говоримо?! Алкоран и једнакост — то су две ствари радикално противположне. Турчин нити може нити хоће ући у састав јевропских народа. Његово је место у Азији, и ту пресуду давно је и одавно образован свет подпишао.. но ко ће да је изврши?

(наставиће се).

Освећење цркве Брчанске у Босни.

(продужење.)

После ове здравице коју напи Митрополит Дионисије Султану, устаде поштовани прота брчански Г. Стеван Петковић и рече: „Господо! општина брчанска жели да напије здравицу својим гостима, који су миловали доћи да ову свечаност нашу увеличају, а за извршење те здравице одредила је учитеља наше школе Г. Деспота Деспотовића.“

Учитељ Деспот је у општини овој познат као интелигентан и пламен патриота, који се разумно но ватreno заузима за све оно, што на себи носи печат „Српства.“ То је човек с лепим и богатим знањем, који би могао у средини образованога света заузети да-

леко лепши и виднији положај с обзиром на своје личне користи, него што то заузима као учитељ у општини брчанској. Но љубав према српству и према свему оном што је српско, привлачи га и везује за то место па и за ту дужност, у којој он може доиста много и много користити ондашњем друштву и његовим потребама. Задахнут овом патриотском тежњом, он је општини брчанској учињио услугу и тиме што је узео за супругу сироту, но образовану и васпитану девојку из Београда, те да тако у лицу њеном да општини и учитељку, која би њихову женску децицу учила и књизи и раду. По себи будући ватрен и одрешит, он је ватreno и здравицу гостима напио. Ми жалимо што нисмо у стању да читаоцима нашег листа можемо предати ту здравицу од речи до речи. Но у колико се опомињемо она је у главноме исказивала ове мисли: „Србин ма у ком стању и ма у ком положају био, вавек је имао ту одличну прту, што је био и остао *гостолубив*. Ова прта можда је још јача код нас, као код народа коме глава лежи испод турске сабље, него ли код оних који су срећу имали да се испод тога отму и окусе плод цивилизације и слободе. С тога, драги гости, да вам и не говорим, ви сами можете закључити, с каквим поносом и с каквом радошћу гледа вас наша општина данас у средини својој? Хвала вам што сте миловали доћи јер тиме доказујете да *знате* за нас и да пратите с сачувствијем сваки наш на-предак на пољу нашег општег рада и унапређења. Живели!“

Многолећствију и песмама неби овде било краја, да ту узбуђеност незаустави вишепоменути Г. Прота брчански са овим речима: „Браћо и господо! Ми имамо у данашњој светковини нашој два одлична и општељубљена госта из кнежевине Србије, који и ако нису лично међу нама, но писменим одзивом и поздравош њиховим, којим удостоише нашу општину, ми им морамо толико бити захвални, као да их лично међу нама данас видимо, а то су: Митрополит целе Србије Г. Михаил, и Еписког Шабачки Г, Мојсије. Први је имао доброту оправити три свештена лица с писмом да општину у име његово поздраве, а други је својим писмом сам од себе нашу општину поздравио. Да прочитамо та писма у овоме збору, те да њихов очински поздрав разделимо! Ево тих писама: (И прата их чита)

Богоизбраној и православној општини брчанској.

Одзивајући се братскоме поздраву православне Србске општине Брчанске и с љубављу желећи молитвено учествовати у ње-

ној духовној радости, коју је трудом и пожртвовањем, по милости Господа и Спаситеља Иисуса Христа дочекала, — шаљемо архимандрита Нестора професора Богословије,protoјереја Лозничког Јеванђелјата Васића и Ђакона нашега Јована Костића, да од наше стране поздраве благочестиву обшину и учествују у свечаности тако драгој и племенитој, као што је освећење нове њене цркве Богу на славу а народу на душевну корист и потребу.

Нека Господ утврди св. веру православну у срцима свију и свакога лица ове благоизбране общине, да јој буде све срећно, здраво и напредно, што јој жели и зашто се Богу моли њен благожедатељ и молитвеник

ЕЛ 1066

11. Августа 1874. год.
у Беграду.

АРХИЕПИКОП БЕОГРАДСКИ И
МИТРОПОЛИТ СРБСКИ,
Михаил, с. р.

Општи усклик „живео!“ излазаше из уста целог збора, и здравица у здравље Г. Митрополита српског беше доиста мила здравица свакоме који се ту десио. Затим се одма одпоче читање писма Г. Мојсија Епископа шабачког:

Обшини Брчанској у Босни.

Добио сам ваше братско и љубазно писмо у коме ме позивате да будем учествником ваше велике радости, — радости, која крепи душевне и телесне сile, која сагрева ладна срца, која буди дивну успомену негдашње славе, слободе и величине српске, која оду-

шевљава врсне патриоте, у прилици најтежих минута, на велику и сјајну будућност.

И ако ичије срце може бити покренуто братским осећањем ваше славе и радости, то заиста моје; ако би ико искрено и чисто-срдачно желио да буде у средини вас, драга моја браћо, то заиста ја; — али околности, од којих зависи добра воља, ево ми недопуштају да дођем, да се видим с вами и да поделим вашу радост. Немотрећи на то, ја се надам у доброту вашу, да ћете примити ово неволико редака мога братскога поздрава и љубави, са онаким осећањем са каким вам ја исти упућујем.

И дај Боже, да печат освећења ваше св. цркве, буде печатом и залогом будуће слободе и среће ваше, да први глас звона од св. храма, пронесе глас утеше, радости и миле слободе, на славу пресвете Богородице, у част имена вашег и срећу народа српскога. Живели.

12. Августа 1874 год.
у Шапцу.

ЕПИСКОП ШАВАЧКИ
Мојсеј, с. р.

Хор певаца, који је литургију одпојао и који такође беше на овоме ручку, захори довршетак овог писма са овом песмом:

Шта ћутиш, ћутиш, Србине тужни?

Протрљај очи, слава те зове,

Слава те зове на црно гробље —

На оно тужно Косово поље.

~~~~~

Та да ли живиш, та да ли чујеш

Ту црну клемту, тај уздах тешки,

Да ли још памтиш, да ли још знадеш

За онај бојак, бојак витешки?

~~~~~

Грешниче тешки, тргни се, тресни

Ланцем о земљу, нек' мине мрак,

Нек душман види, нек душман чује,

Да Срб' још живи, да је јунак.

~~~~~

Какав је утисак на слушаоце учинила ова песма, то сваки може лако поњати ако само не заборави да се је она певала у Брчком где на 10—15 корачаја од овога збора вазда стојаше чета

наоружаних турских заптија...

По свршетку ове песме Г. Прота напи здравицу босанскоме митрополиту Г. Дионисију. По претходној благодарности, којом захваљиваше своме митрополиту што се потрудио доћи да освешта цркву њихову, он исказа даље својом здравицом такву жељу, да њихов архијастир буде одјако народски архијастир и да срдачно ушав у народске стварне жеље и потребе, буде права подпора и светилник српске цркве, која је нераздвојно скопчана са народом и народњим животом.

Здравица ова и ако се прими као израз добрих жеља патријате и љубимца странке народње г. Проте, али се и пак могло приметити, као да говорник хтеде наспоменути своме архијастиру, да овај одпре није био уз народ и са народом.

Но да би читаоци знали, одкуда такав говор код проте то треба предходно да знају ко је тај прота.

Прота Стево учио се као млад човек у нашим школама у Београду, и то у оно благодетно време док живот у Србији беше жи-

вот појезије и обилатих нада. Имајући добро срце од саме природе, он је под утицајем још срећних околности развијао се и растао до карактера који сачуствује свему оном што је истинско, поштено, узвишено, лепо. А ко једном осети у себи ова богомдана начела и сроди се с њима, тај већ више не живи животом оделитим, себичним. Његов живот, његова радња стоји вазда у свези са животом и радњом општега живота и рада. Он се радује онда кад се сви радују, а страда и тужи ако ма и један члан друштвени страда и тужи. Са овим начелом, са оваквим својствима он се беше вратио у своју постојбину. Но шта је тамо затекао и какво га је земљиште за његову радњу очекивало? У друштву развијена беше највећа себичност. Богаташи српски беху у дослугу са великашима турским. Међу њима беху пословице као догме: „Гледај себе! шта кукаш на туђем гробу кад му незнаш имена? Мувте је и сирће слатко и т. п.“ У меџлису (у суду) турском дуваше тај исти ветар, те вазда правду и правицу наносаше на онога, који је богат, који има гласа и аваза у дружини. А у цркви? У цркви беше још горе но игде. Путници који Турску у накре проучише, једногласно тврде, да Турчин има бар *севаша* и да је и с њим лакше живети у друштву него ли с фанариотима који од *искони* бише и осташе *астеци*. И заиста под њима не беше попа у Босни, који није био оглобљен, не беше цркве од које они неби одвлачили бар половину ако не и

више свега прихода; не беше клирика, који је могао бити рукопо-
ложен, док не плати знатну суму своме владики па апартамент имао је
многи и многи да чека и изгледа парохију и да за ово плаћа из-
нова. А већ да и не говоримо о том, што је се могао за добру суму
рукоположити и онај, који није умео бекнuti ни две у накрст, и
т. под. Ево каква беше средина у коју је дошао из Србије наш
млади Стево, сада прота брчански!

У оваквој средини њему предстојају (као што он сам прича)
два пута: да подлегне општој струји и току живота, и да заједно
с осталим граби и пљачка сиротињу, па тако да има части код
турака, владика, великаша српских, па богме и да на меком по-
спава и да се лепо порани и што-но реч повоза; или да изађе на
одпор свему постојећем стању, па да од силних *мира сего* трпи
и гонење и сваку невољу. Но он избра овај последњи пут и на-
прта у дупли својој непоколебљив програм по коме ће ићи. Веран
овоме програму, он отворено поче да напада и на владике и на
Турке и на Србе себичњаке, износећи њихове слабости и њихове
мане. Турци покушаше да му даду место у меџлису, еда би га тако

за се задобили. И нехотично падају нам овде на ум оне речи злога духа које у пустињи изговори Исусу: „све ћу ти дати, само ако клекнеш на колена и поклониш ми се.“ Владике покушаше с првом то исто давши му најпре преизредну парохију а наскоро и протство шаптајући му такође устима искушеника Исусовог: „јурни са висине храма и заплаши ову светину па да живимо.“ А Срби — богаташи? Они по својој практичној мудrostи тврдише оно, што за њих беше свагдашњом девизом, и што зли дух такође нуђаше Исусу у пустињи а на име: ако си јунак, и камење претвори у хљеб па да једемо. Но Прота Стево издржа и ово искушење али у правцу своме непопусти. Јест истина да га Турци за то истискоше из меџлиса; али је меџлис много и много чуо од проте што неможе никда заборавити и што је допринело да Турци колико толико пазе на правду и правицу без обзира ко стоји пред судом — Турчин или Србин. Јест истина да га за то и Митрополит поче гонити, одричући му чак и протство, које му је претходник његов дао; али је прото успео да у свези с осталим свештенством затвори врата владикама од каса црквених, од намета и глобе и т. под. Јест истина да и сами Срби богаташи почеше да се плаше свога проте и да га се код таквога правца клоне; али је прота развио свест у њима, те данас и они виде, да сваки понајбоље гледа и чува себе тек онда, кад стоји у свези са осталом браћом својом, па се заједнички подпомажу и бране.

У збору овоме о коме реч водимо, не беше ни једног који није овај правац проте Стеве познавао, па с тога се нико није ни збунио онаквом здравицом какву он напи своме Митрополиту. Шта више и сам Митрополит — испивши здравицу — рече једноме до себе седећем госту из Србије шалећи се: „Отац Стева има добро срце, па многе ствари не разуме. Ласно је бити Митрополитом у Србији, где је отворено политичко поље, па се све бомбе међу на министре; но оди ти те буди митрополитом у Босни, где тог поља политичког нема, па се све и сва очекује од тебе? Ако пођеш по вољи народу — осетићеш притисак од владе; ако пређеш на страну овој — онда си по мнењу народа издајник и свашта.“ Али га на ново срете с одговором један од првих и честитих грађана брчанских такође у шали: „вала и јесте били изјелице народа ако хоћемо по правди да рекнемо; но хвала Богу и нашем честитом цару што вас мало попритеџе.“

(наставите се.)

Освећење цркве Брчанске у Босни.

(СВРШЕТАК.)

Још се шашише о овоме зборити, но говор тај пресече Архимандрит Нестор, који уста да напије здравицу општини брчанској. Здравица његова беше такође под притиском околности, али се и пак могло разумети нашта је говорник ударао гласом. У садржини она беше оваква:

„Пијем за здравље општине брчанске, која данас светкује освећење свог новог храма и на коју је светковину позвала и нас браћу своју из кнежевине Србије. Наша православна вера учи да црква Христова на земљи још није црква торжанствујуће него је црква војујућа. Њена потпуно торжанство наступиће тек онда, кад основач њен дође по други пут на земљу да суди свакоме и да дobre награди а зле да казни. Па кад је тако, онда сваки хришћанин који садашњој цркви Христовој принадлежи, јесте уједно и *војник* Христов, који је дужан борити се и ратовати за права њена. Но војник треба да зна своју *заставу* и свој *одзив*. А каква је застава Христова војника? Борба да се умали зло на земљи а подигне добро. А какав је *одзив* његов? Подпона победа над неправдом и остварење царства Христова на земљи. Ја се радујем што видим да је община брчанска појала овај узвишени, овај свети хришћански задатак, чemu је јаван доказ овај нови, овај накићени

и дивни храм, кога освештење данас славимо, и кога је общтина брчанска тек под сазнањем ове хришћанске заставе могла овако украсити и подићи у средини својој... Дај боже, да под овом заставом а молитвом свете цркве коју подигосте, склоните срце царево, те да он да народу српском и све оно, што је као цар српском народу још дужан дати! Дај Боже да под том заставом и пастири и Архијастери ваши немећу више свећу под астал, већ на видик да светли свима — како у кућама богаташа тако и у колебицама сиромашка, те да тако и једни и други гледајући на њихова добра дела прославе оца небеског! Дај Боже да под овом заставом а молитвом новог храма вашег обновесе у вама и срда ваша и жеље ваше на све оно што саставља и времену и вечиту потребу вашега друштва и нашега народа! Живели!

После обичног многољетсвија, хор певаца поздрави ову здравицу са песмом:

Боже правде, ти што спасе
Од пропasti до сад нас!
Чуј и од сад наше гласе
И од сад нам буди Спас!
Моћном руком води, брани,
Будућности српске брод;
Боже спаси, Боже храни
Српског кнеза, српски род.

Једна воља да задане
Сложна срда, Боже дај!
Па да српству зора сване,
Дугој беди дође крај!
Да нам сину лепши дани
Да слободе сазре плод;
Боже спаси, Боже храни
Српског кнеза, српски род.

За овом песмом, коју тако дивно одпева хор, да је сваког потресао и неким особитим духом задахнуо, устаде Ђакон Јован Костић, те напи здравицу женскињама, као мајкама српским, које су

гаиле и гају борце за слободу. Пун чувства и живости он је и здравицу с чуством напио. Ево и ње у главној садржини:

Дозволите ми, господо и браћо, да приликом ове данашње прквене свечаности прозборим неколико речи. Пре свега морам вам напоменути да нисам вичан оваквоме говору, па с тога и молим вас да ме извините, ако би какву нетачност у моме говору приметили. И ако небудем у стању да потпуно што изразим, то нека надокнаде моја срдачна осећања, која у овај мах загревају моја српска прса. Кад ово кажем надам се да ће се моје мисли сусрести са вашим мислима, да ће се моје жеље сајузити с вашим жељељама, па сам с тога и узео слободу да са овом чашицом у руци напијем другој половини човековој, да напијем у здравље нашем честитом и племенитом женскињу.

Апђели — суштаства безтелна, спроводе и чувају човека на путу живота његова, старају се да човек не чини зла, да се уклања од неваљалства и да чини добро. Али покрај тога треба и видљива рука која човека да води и наставља, — да младеж упућује, да

буде добра и ваљана, честита и узорита; а ово само мајке могу да учине.

Историја сведочи да србски народ никада није оскудевао у узоритим мајкама српкињама које су рађале и одгајивале и узвишене поборнике свете вере наше и неустрашљиве борце за слободу и право човечанско. Кад је дошло време да се пролије крв, да се брани крст и слобода српска, ту и српски јунаци нису изостали. Васпитани духом српским, а очеличени узвишеном идејом, на мах се показаше борци којима свет мора да се диви са њихова јунаштва и пожртвовања. И ово су српске мајке могле да роде, одгаје и васпитају.

Ја dakle подижем ову чашу и пијем у здравље родољубивим, патриотским, племенитим и врлим мајкама српкињама; надам се да ће и будуће мајке српске схватити своју свету задању, да ће да роде, одгаје и васпитају тако ваљане, честите и свесне српске синове, који ће у стању бити у случају потребе да стану на браник своје слободе и права човечанскога. Живеле!

После ове здравице која би поздрављена општим многољетствијем, подизале су се још многе и многе здравице у појединостима, које нити смо могли пратити нити су оне од општег интереса па с тога да кажемо још коју реч, која се могла чути у том збору онако у обичном разговору о појединим предметима и о чему је

вредно, као што ми држимо прозборити, па с тим да опис наш о освештењу Брчке цркве завршимо.

„Какав је узрок што се на наш позив односно ове светковине не одазва општина београдска коју смо ми онако усрдно позвали“ рече један грађанин брчки једном госту из Србије. „Кад се славило у Београду пунолетство кнеза Милана, нама је строго било забрањено ићи на ту светковину. И ова забрана била је чак дотле разтрубљена, да ће се онима, који оду у Београд, конфисковати имања и да их турска влада неће ни пустити да се изнова врате својим кућама и породицама. Шта више ни тескере на тај пут нису Турци хтели издавати само да наш одлазак спрече. Па и пак било нас је на тој светковини више стотина који смо преко аустрије могли ући у Београд. А општина београдска која је од свега тога слободна, нехте на позив наш ни да се одзове. Па ово исто постоји и код општине Шабачке, коју смо такође на нашу светковину позвали и од које смо по ближем расстојању места изчекивали још више гостију него и из Београда.“

— „Незнам, рећиће му тај гост из Србије, какав главни узрок лежи у томе! Може бити да општини нашој није стигао позив на време; а може бити и то, да општина београдска није ни схватила да је ту особита каква свечаност у делу освећења цркве, какве призоре ми често имамо и виђамо у кнежевини нашој али им такав велики значај не приписујемо. Но здравље од Бога! Разбистри ћемо наше појмове, пак ћемо се у будуће боље разумевати и одзивати.“

„Шта ово значи, запитаће један гост из Србије једног грађанина Брчанског, што се на свима младим гостима из Тузле, Бањалуке, Бељине, нарочито на Сарајлијама виде све једнолике марамице око врата са тробојницама — беле, плаве и црвене боје?“

„Младост — као младост, одговориће овај! кад неможе да пркоси Турцима са чим другим, а она им пркоси са оним са чим може. С тога носи на марамама српску заставу, кад нема још тог дана да је понесе онако — у стварности.“

Шенлук од пушака који се просипаше око цркве, а и свирци око којих се већ вијаше српско коло у порти црквеној, почеше да одвлаче једног по једног од ове општинске трапезе док напослетку не одазваше и нас, те погледасмо још једном на овај свет простоте и наивности, код кога видиш и песме и игре и говор и богољу све онако исто као и код народа у кнежевини нашој с том само разликом, што они немају оно што је за њих најдражије — немају своје слободе.